

Lärarens beslut, vad ligger bakom?

En undersökning om undervisning om de abrahamitiska religionerna i gymnasiet.

Amanda Nilsson

Innehåll

1. INTRODUKTION.....	4
1.1 Inledning.....	4
1.2 Syfte och frågeställningar.....	4
1.2.1 Avgränsningar	5
1.3 Teori	5
1.3.1 Ramfaktorteori.....	5
1.4 Tidigare forskning	6
1.4.1 Ett didaktiskt perspektiv på läroboksanvändning.....	7
1.4.2 Läroplanen.....	8
1.5 Metod och material.....	9
1.5.1 Enkät som metod	9
1.5.2 Tillvägagångssätt	10
1.5.3 Kritisk reflektion om metod	11
1.5.4 Etiska överväganden.....	12
1.5.5 Reliabilitet och validitet	13
1.6 Disposition.....	14
2. RESULTAT OCH ANALYS	15
2.1 Respondenter	15
2.2 Läromedlens roll i undervisningen.....	15
2.2.1 Vilket material används?	16
2.2.2 Hur resoneras det kring valet av material?	17
2.2.4 Vilka tillvägagångssätt används i undervisningen?.....	19
2.3 Religionerna i undervisningen.....	20
2.3.1 Attityder gentemot prioriteringar av religioner	20
2.3.2 Skäl till prioriteringar	21
2.4 Analys.....	22
2.4.1 Lärarens val	22
2.4.2 Att prioritera eller att inte prioritera	24
2.4.3 Varför det egenproducerade materialet?.....	25
3. DISKUSSION	27
3.1 Beträffande materialet	27
3.2 Beträffande religionsprioriteringar	28
3.3 Beträffande ramfaktorer	29
3.4 Att reflektera över	29

SAMMANFATTNING.....	31
Referenser.....	32

1. INTRODUKTION

1.1 Inledning

Läroböcker påverkar. Deras utformning; presentation av religion och vilka delar av en religion som belyses och hur de framställs, spelar roll för vilka senare föreställningar som utvecklas om en viss religion och religioner i helhet. Hur mångfacetterat ett material är och hur pass mycket mångfald och variationer det visar på är, tillsammans med hur stor vikt materialet tillskrivs och vilken syn den har på religioner, en viktig del av hur elever lär sig om och senare uppfattar religioner. Den vikt informationen i materialet ges påverkar och skapar förutsättningar för elevernas kunskap om religionerna. Likaså påverkar sättet läraren väljer att inkorporera och arbeta med det. Materialet är dock endast en del av undervisningen. Eleverna formar inte endast sina uppfattningar om religioner baserat på det material som används utan påverkas även av hur läraren presenterar dessa. Läraren är förmedlaren av materialet, hen är en mellanväg som kan skapa förståelse. Den tid och relevans eleverna uppfattar att läraren ger religionerna spelar även in i senare föreställningar och uppfattningar. Det är därför viktigt för lärare att reflektera över det material de använder och av vilka skäl de arbetar med just dem, och att förstå vilken roll de har i undervisningen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka hur religionslärare i gymnasiet arbetar med de abrahamitiska religionerna islam, judendom och kristendom och belysa tankesätt gällande denna undervisning. Jag ska undersöka huruvida läroböcker förefaller bära en stor del av undervisningen eller ifall de endast används som ett komplement, eller inte alls och hur detta då gestaltas. Utöver detta fokuserar uppsatsen även på hur lärare väljer att planera sin undervisning om de tre religionerna. Hur ser lärare på att prioritera någon abrahamitisk religion över andra? Jag vill genom denna undersökning bidra till att visa på något lärare kan fundera och reflektera över och se att de även tänker efter på varför de gör de val de gör när det kommer till religionsundervisningen.

Frågeställningar

Hur använder sig gymnasielärare av sitt utvalda läromedel i undervisningen?

Hur stor vikt lägger gymnasielärare på respektive abrahamitisk religion om det ses till tidsåtgång och prioriteringsordning?

1.2.1 Avgränsningar

Då mitt fokus ligger på den del av religionsundervisningen som behandlar religioner, och då specifikt de abrahamitiska religionerna, har jag exkluderat etiska modeller. Jag har även avgränsat mig till religionslärare på gymnasienivå.

1.3 Teori

Jag har valt ramfaktorteori då att många av de val lärare gjort angående sin undervisning, vilka tas upp i denna uppsats, beror på vilka ramfaktorer som finns. Teorin hjälper att visa på hur dessa val påverkats av de praktiska aspekter undervisningssituationen omges utav.

1.3.1 Ramfaktorteori

Sverker Lindblad, Göran Linde och Lars Naeslund beskriver ramfaktorteori som hur en ska förstå hur undervisningens resultat är kopplat till undervisningsförloppet genom de ramfaktorer som finns.¹ Ramfaktorer kan vara till exempel hur mycket tid det finns, hur elevgruppen ser ut och vilka lokaler det finns tillgång till. Det kan vara allt mellan politiska beslut, till huruvida det finns tillfredsställande teknik i klassrummet. I den utvidgade ramfaktorteorin inkluderas ”förutom fysiska, administrativa och juridiska ramar [...] [även] traditioner, de medverkandes föreställningar om vad man ska tala om och hur, [sic!] den sociala sammansättningen av elevgruppen”.² Ramarna har i den utvidgade då ändrats från att endast handla om konkreta kontexter till att innefatta socialt samspel samt historik. En kan därför säga att ramfaktorteori visar på både hur samhällseliga och organisatoriska relationer påverkar och styr undervisning.³

Ramarna påverkar undervisningsprocessen, vilket i sin tur påverkar vilket resultat en får av undervisningen.⁴ Det finns på så sätt vissa resultat som är omöjliga att uppnå utan vissa specifika ramfaktorer. Något ramfaktorteorin dock inte menar på är att en kan på förhand se ett visst utfall.⁵ Genom att spåra processen baklänges går det att se på vissa samband men dessa kan inte konkret förklaras framåt. En kan på detta sätt se vissa antydningar på vad som inte

¹ Lindblad, Sverker, Linde, Göran och Naeslund, Lars. Ramfaktorteori och praktiskt förnuft. *Pedagogisk forskning i Sverige*. vol. 4 no. 1 (1999): 93.

² Lindblad, Sverker, Linde, Göran och Naeslund, Lars. *Ramfaktorteori och praktiskt förnuft*, 99.

³ Lindblad, Sverker, Linde, Göran och Naeslund, Lars. *Ramfaktorteori och praktiskt förnuft*, 104.

⁴ Lindblad, Sverker, Linde, Göran och Naeslund, Lars. *Ramfaktorteori och praktiskt förnuft*, 98.

⁵ Lindblad, Sverker, Linde, Göran och Naeslund, Lars. *Ramfaktorteori och praktiskt förnuft*, 100.

kommer bli utfall men kan inte säkert veta vad detta beror på. Teorin menar även att undervisningens ramar påverkar mer än vad tex lärarens och elevens uppfattningar och avsikter gör.

1.4 Tidigare forskning

Frågan om på vilket sätt läromedel påverkar och mottas av elever är väl utforskad. Att det innehåll som finns i materialet som används påverkar den framtida kunskapen om och synen på religioner hos elever kan tyckas självklart. Det är därför viktigt att förstå att läroböcker inte är neutrala källor skrivna av neutrala författare. De presenterar, påpekat eller dolt, åsikter, tolkningar och förförståelse av författaren och dennes syn på olika religioner. Till min tidigare forskning har jag använt mig av tre böcker, varav en är en antologi.

Antologin *Att spegla världen*⁶, redigerad av Ammert, kom ut 2011. Detta betyder att boken, och de olika kapitlen i den, inte kan associeras med Gy11. I detta fall är det dock inte ett problem då den inte lägger någon tyngd på någon läroplan över huvud taget, därmed inte heller Lpf94, utan fokuserar på läroböcker helt fristående från ämnesmål. Den är därför i det avseendet en bra källa till information. Boken är dock inte riktad specifikt mot religionskunskapen som ämne utan ser till en bredare bild, vilket innebär att problem eller exempel som hade kunnat belysas inom läromedlen i religionskunskap nu inte uppmärksammas.

Boken *Religionsdidaktik*⁷ gavs även den ut 2011, denna bok tar dock i inledningen upp Gy11 och förklarar sitt arbete i linje med denna läroplan. Eftersom boken dessutom är specifikt inriktad mot religionsundervisning ser jag den som högst relevant. Det som drar ner boken en aning är att den inte främst är inriktad mot läromedel utan breddar innehållet för att innefatta en mängd olika aspekter inom undervisningen av religion.

Boken *Att undervisa i religionsvetenskap*⁸ är från 2013 vilket innebär att den skrivits ur Gy11s perspektiv. Läroplanen hade vid tidpunkten boken skrevs hunnit stadga sig och författarna har

⁶ Ammert, Niklas (red.). *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB, 2011.

⁷ Löfstedt, Malin (red.). *Religionsdidaktik – mångfald, livsfrågor och etik i skolan*. Lund: Studentlitteratur AB, 2011

⁸ Falkevall, Björn (red.). *Att undervisa i religionskunskap – en ämnesdidaktisk introduktion*. Stockholm: Liber AB, 2013.

därför en mer läroplansenlig grund. Boken tar dock inte upp läroböcker specifikt utan går in på religionsundervisningen i stort, vilket lämnar en del osagt.

1.4.1 Ett didaktiskt perspektiv på läroboksanvändning

När det kommer till läromedel så menar Klas-Göran Karlsson att det finns en mängd kontexter att synliggöra, så som kulturella, historiska och språkliga.⁹ En måste även hålla frågan om med vilka avsikter författaren över huvud taget skrivit boken och huruvida hen är tendentiös eller inte i åtanke, vilket kan visa sig på olika subtila sätt. En lärobok kan genom ett strategiskt vinklat kunskapsinnehåll upprätthålla och skapa fördelar för ett visst sätt att tänka och se på världen, till exempel genom att framhäva en viss religion.¹⁰ Detta gör det viktigt att, som Johan Wickström betonar, inte endast förmedla läroböckernas innehåll till eleverna utan att även problematisera dessa tillsammans med dem.¹¹ De måste ges tillfället att kritiskt granska källan till den kunskap de får, och även få veta av vilka orsaker läraren valt just dessa. Eleverna kan genom dessa få insikt i hur olika människor betraktar och tolkar texter på olika vis.

Elever är inte passiva aktörer i sin undervisning, om något så är de oförutsägbara variabler. Information bearbetas på olika sätt av olika elever beroende på en mängd olika saker.¹² De bidrar till sitt eget lärande och påverkar själva, tillsammans med de yttre faktorerna, sitt intag och bearbetande av kunskap.¹³ Samtliga gymnasieelever har förkunskaper genom tidigare utbildning men det innebär inte att dessa kunskaper överensstämmer eleverna mellan. Vad har hen för förförståelse och erfarenheter, vilken bakgrund har hen? Vilken religiös kontext eleven är uppväxt i, och vilka religiösa möten hen haft, påverkar alla utfallet av undervisningen. Utöver dessa faktorer kan även det rådande kroppsliga och mentala tillståndet eleven är i påverka. Hur mycket läroboken påverkar elevernas kunskaper och uppfattningar beror givetvis på hur mycket den används i undervisningen. Desto mer plats den får, desto mer inflytande får den på elevens inläring. Lärare använder dessutom böckerna på varierande vis vilket ger olika resultat.¹⁴

Det avgörande i en bok är inte endast innehållet, det författaren vill förmedla, utan även hur hen väljer att förmedla detta. För att elever ska få förutsättningarna att bygga vidare på materialet

⁹ Karlsson, Klas-Göran. Läroboken och makten – ett nära förhållande. I *Att spegla världen – Läromedelsstudier i teori och praktik*, Niklas Ammert (red.). Lund: Studentlitteratur AB, 2011, 50.

¹⁰ Karlsson, Klas-Göran. *Läroboken och makten – ett nära förhållande*, 52.

¹¹ Wickström, Johan. Didaktisk textkompetens. I *Religionsdidaktik – mångfald, livsfrågor och etik i skolan*, Malin Löfstedt (red.). Lund: Studentlitteratur AB, 2011, 170.

¹² Karlsson, Klas-Göran. *Läroboken och makten – ett nära förhållande*, 52.

¹³ Åkerbäck, Peter. Hur? I *Att undervisa i religionskunskap – en ämnesdidaktisk introduktion*, Björn Falkevall (red.). Stockholm: Liber AB, 2013, 132.

¹⁴ Englund, Boel. Vad gör läroböcker? I *Att spegla världen – Läromedelsstudier i teori och praktik*, Niklas Ammert (red.). Lund: Studentlitteratur AB, 2011, 285.

måste de först förstå det. Fakta i läroböcker är i regel är mycket komprimerad och dessutom ofta skrivet på ett sätt som kan vara svårt att begripa för en utomstående, genom till exempel ämnesspecifika begrepp eller ett allt för akademiskt språk. På grund av detta kan det vara svårt för elever, även de äldre som går gymnasiet, att förstå den. En viss del förförståelse behövs för att kunna greppa vad som menas och eleven måste kunna läsa mellan raderna. Dessa förståelser är inte endast något eleverna tar del av i skolan utan även de intryck en fått genom omvärlden. Om en elev exempelvis aldrig erfarit något judiskt kan det vara svårt att verkligen förstå det som står i läroböcker om judendomen och sedan förmå att sätta dessa sin kontext. Om dessa krav inte uppfylls leder till att en stor mängd kunskap förblir obearbetad och att elever kan bli ointresserad av ämnet av enbart den anledningen att hen inte förstår.¹⁵ Om det råder oklarheter måste läraren arbeta för att överbygga dessa åt eleven eller eleverna i fråga, detta är inte något denne ska behöva göra själv.¹⁶¹⁷

1.4.2 Läroplanen

Religionskunskapen i gymnasiet syftar till att ”eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om religioner [...] och olika tolkningar när det gäller dessa”.¹⁸ I syftet påpekas även att elevers förståelse och kunskaper om kristendomen innehar en särställning i läroplanen då religionen och de traditioner som hör till denna haft stort inflytande över den värdegrund Sverige vilar på. I enighet med detta erbjuder formuleringar i läroplanen så som ”Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar [...]”¹⁹ kristendomen en överordnad ställning gentemot de andra världsreligionerna. Detta är inte någon märkvärdigt då Europadomstolen har fastslagit att de olika europeiska länderna har en stor frihet att själva välja uppdelningen av de olika religionerna inom undervisningen, och därmed ge någon religion en prioriterad roll över andra, så länge detta inte verkar missionerande. Om ett land länge levt inom en religion är det därmed accepterat att ge denna en särställning utan att det ses som konfessionellt. Europadomstolen har fastslagit att religionsundervisning måste utföras på ett objektivt, utförligt och kritiskt sätt med betoning på mångfald. I den svenska läroplanen betonas att undervisningen måste förmedlas på ett sätt som främjar pluralism och synliggör de olika

¹⁵ Lindh, Lena och Söderberg, Boel. *Lärotextens makt och magi*. I *Att spegla världen – Läromedelsstudier i teori och praktik*, Niklas Ammert (red.). Lund: Studentlitteratur AB, 2011, 194.

¹⁶ Lindh, Lena och Söderberg, Boel. *Lärotextens makt och magi*, 195.

¹⁷ Lindh, Lena och Söderberg, Boel. *Lärotextens makt och magi*, 197.

¹⁸ Skolverket. *Ämne – Religionskunskap*. 2011. <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/subject.htm?tos=gy&subjectCode=rel> (Hämtad 2017-08-25)

¹⁹ Skolverket. *Ämne – Religionskunskap*. (Hämtad 2017-04-18)

inriktningar som finns och visar på hur religion kan ta sig i uttryck på olika sätt för olika troende. Undervisningen ska följa samhällets värderingar när det kommer till ”öppenhet i fråga om livsstilar, livshållningar och människors olikheter [...]” för att på så sätt förbereda eleverna för ett liv i denna mångfald och därigenom se till en fortsättning på dessa värderingar. Skolverket betonar här hur mångfald bör ses som ett samhällstillstånd där en mängd kulturer och religioner lever vid och med varandra, men att det också visar på skillnader och variationer i var enskild religion då de alla erbjuder ett antal olika människosyner och uppfattningar om gud. I samband med detta får eleverna chansen att utforma en förståelse och acceptans för andra människors sätt att tänka och leva.

1.5 Metod och material

Metoden för denna uppsats var i början menad att vara fokusgrupper med gymnasieelever som deltagare. Som ett komplement till detta utformade jag även ett antal frågor riktade till lärarna till dessa elever. Efter att formuleringen av frågorna togs vid insåg jag dock att riktningen de tog var mer mot lärarna än mot deras elever och jag fann därmed att lärarna, inte eleverna, var den målgrupp jag borde rikta in mig på. Fokusgruppsfrågorna visade sig överflödiga. Min metod byttes därmed från fokusgrupper till en webbenkät. De kompletteringsfrågor jag skrivit till lärarna anpassades till enkätformat och utvecklades därigenom.

1.5.1 Enkät som metod

En enkät kan vara kvantitativ då den ofta räknar ut ett procentvärde av någonting. En stor fördel med kvantitativa data är att det möjliggör framträdandet av mönster. Detta gör att svaren från undersökningen blir mer konkreta. Den kan dock även vara kvalitativ till en viss del då fält för kommentarer till varje fråga ofta inkluderas i formuläret, vilket leder till en mer nyanserad och bred undersökning. En enkät är lätt för respondenterna att fylla i och tar inte mycket av deras tid och uppfattas då troligen inte som ett lika stort åtagande. De kan på så vis känna sig mer manad att delta i undersökningen. Detta leder till att det är lättare att få tag i respondenter och därmed få in en större mängd data än om jag till exempel följt min ursprungliga plan och valt fokusgrupper. Det hade varit svårare att hitta villiga respondenter att offra några timmar av sin dag för att vara med i undersökningen. Respondenterna, som i detta fall är lärare, kan med en enkät ta fram och fylla i den när helst de har tid utan att det känns som ännu en arbetsuppgift att genomföra den dagen. Enkelheten i detta blir här då en fördel. Enkäten möjliggör även en annan sorts öppenhet än om respondenterna varit tvungna att i grupp prata om ett svårare ämne.

De kan då känna att anonymiteten gör det lättare att svara på ett ärligt sätt. Det negativa med denna metod är då dock att det blir mindre kvalitativa data att fånga. Det är fasta frågor som är helt utlämnade åt ifall respondenten själv vill utveckla sina svar.²⁰ Detta kan leda till att den information som kommer ur detta blir mindre brukbar, och jag måste som ett sätt att försöka motverka detta samla in fler svar på enkäten än ifall jag använt mig av fokusgrupper. Grupperna hade resulterat i en större mängd analyserbara data per tillfälle då en har möjlighet att fånga upp trådar som uppenbarar sig under intervjutillfället. Det går att ställa följdfrågor och fördjupa sig på ett mer genomgående sätt. Jag finner trots dessa nackdelar med enkäter att de är den bästa metoden i detta fall på grund av den praktiska genomförbarheten. Tillgängligheten på respondenterna väger tungt, och att samordna tillfällena då en tillräcklig mängd lärare har möjlighet att avvara tid för att delta i fokusgrupper i slutet på vårterminen är en svår uppgift.

1.5.2 Tillvägagångsätt

Efter att valet av metod fallit på webbenkät började jag reflektera över hur mitt syfte kunde gestalta sig genom denna. Frågor växte sedan fram och anpassades till en webbenkät. Enkäten skapade jag genom verktyget Google Formulär²¹, vilket är en plattform där en kan skapa formulär och enkäter som en sedan kan dela med andra. Trost och Hultåker förklarar hur en ska formulera enkäter för att den ska vara så tilltalande för respondenter som möjligt, samtidigt som den ska möjliggöra data som är enkel att analysera såväl som att den förmedlar rik information. De går igenom vikten av rätt ordningsföljd, sammansättning och sammansättning av frågor och svarsalternativ, ordval, huruvida en bör ha frisvar eller färdigkonstruerade svar att välja mellan.²² Även själva språket i enkäten är av största vikt. En risk med att ha en webbenkät som metod kan vara att frågorna inte ger möjlighet för respondenterna att fördjupa och resonera kring hur de tänker och menar. Det leder till att undersökningen inte blir genomgripande i den utsträckning det är nödvändigt för att kunna dra kvalificerade slutsatser. För att erhålla så bra information som möjligt från den webbenkät jag skapat har jag hållit Trost och Hultåkers kunskap om enkätstrukturering i åtanke när jag formulerat den. Fråga ett till tre i min enkät syftar till att svara på min första frågeställning. För att härleda till fråga tre, hur materialet används i undervisningen, inledde jag först med en fråga om vilket läromedel respondenterna använder sig av och en om varför de valt detta material. Detta då information från till exempel kapitel i en lärobok kanske bearbetas på andra sätt än en film. Den andra frågeställningen

²⁰ Trost, Jan och Hultåker, Oscar. *Enkätboken*. 5. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2016, 75.

²¹ <https://docs.google.com/forms/u/0/> 2017 <https://goo.gl/forms/vfxXeKCExtHovHf2> (Hämtad 2017-07-05)

²² Trost, Jan och Hultåker, Oscar. *Enkätboken*, 65-94.

behandlas genom frågorna fyra till sju, där fråga fem centreras genom frågan ifall respondenterna prioriterar någon religion över andra. Frågan utvecklas därefter genom de andra frågorna där det bland annat respondenterna tillfrågas om andelen tid som läggs ner och hur de ser på att ge religionerna en rättvis representation. Efter att det första utkastet var klart skickade jag det till en religionslärare som jobbar på gymnasiet, en person som ingår i den målgrupp jag siktar in mig på, för en pilotgenomgång. Hen fick då svara på enkäten och även notera ifall något enligt hens mening borde tas bort eller läggas till av någon anledning. Läraren fick även påpeka ifall något borde förtydligas eller omformuleras. Dessa kommentarer fick sedan agera som en mall för revisionen jag sedan genomförde. När en slutgiltig version av min enkät sedan tagit form och godkänts av min handledare delade jag den i tre olika facebookgrupper, Religionslärare ²³, Lärare i religionskunskap i högstadium/gymnasium ²⁴ och Religionsvetenskap²⁵, tillsammans med mitt följebrev. I detta fanns en förklarande text om vad enkäten är till för och vad jag vill åstadkomma med min uppsats samt vilken målgrupp jag ville nå ut till. Jag delade även enkäten i ett forum för gymnasielärare²⁶. I och med det kunde lärarna börja svara på den.

Jan Trost och Oscar Hultåkers *Enkätboken* är den bok jag använt mig av när jag utformat min enkät och även under bearbetningsstadiet av mitt resultat. Den fokuserar i huvudsak på pappersenkäter då det ofta är mer omständigheter inblandat i dessa, till följd av saker så som nödvändigheten i att posta sina enkäter, skicka påminnelser i fysisk form och att bekosta dessa, men tar även upp mer specifikt om webbenkäter vilket är skälet till att den använts i denna uppsats.

1.5.3 Kritisk reflektion om metod

Fastän om denna uppsats gett svar på det den var ansedd att svara på finns det sådant som kunnat lyfta den ytterligare. Enkäten gagnats av att vara utförligare med fler möjligheter till frisvar. Detta hade kunnat ge respondenterna möjlighet att motivera varför de valt att fokusera på en enskild religion eller varför de valt att inte göra det, vilket hade kunnat agera som ett klagörande. Kvalitativ information hade gett djupare förståelse om det uppsatsen syftar att

²³ Amanda Nilsson. Religionslärare. Facebook.com. 2017.

<https://www.facebook.com/groups/788651674525382/> (Hämtad 2017-07-08)

²⁴ Amanda Nilsson. Lärare i religionskunskap högstadium/gymnasium. Facebook.com. 2017.

<https://www.facebook.com/groups/192188817633413/> (Hämtad 2017-07-08)

²⁵ Amanda Nilsson. Religionsvetenskap. Facebook.com. 2017.

<https://www.facebook.com/groups/234841900251364/> (Hämtad 2017-07-08)

²⁶ Amanda Nilsson. Lektion.se. 2017. <http://www.lection.se/forum/forum.php?fld=5> (Hämtad 2017-07-08)

undersöka och kunnat förklara resonemang utförligare och detta i sin tur hade bidragit till mer underlag till diskussion. En del frågor jag formulerat var för breda och ospecificerade. Frågan om hur de arbetar med materialet anmärktes vara för svår att svara på. Såväl som att min fråga om hur mycket tid som tillägnades respektive religion borde varit mer specifik i fråga om i vilken enhet de skulle svara i, då de svar som nu inkom hade en opraktiskt stor variation. Om jag dessutom förutsett att en del lärare skapar sitt eget material hade en möjlighet att berätta utförligare om detta varit ett bra tillägg till uppsatsen. Detta företeelser lämnades nu utan förklaringar. Antalet respondenter till enkäten är även något som hade kunnat förbättrats. Om fler personer besvarat den hade dess tillförlitlighet ökat markant då den i nuläget endast kan ses som en inblick i hur lärare kan tänka och agera som en grund att arbeta vidare på. Undersökningen skulle ha dragit fördel av kompletterande intervjuer för att lättare kunna följa upp de uppgifter som lämnades och därigenom fylla i de tomrum som uppstått.

1.5.4 Etiska överväganden

När en bedriver forskning i vilken människor deltar måste en följa Vetenskapsrådets forskningsetiska principer ²⁷ vilka består av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa är menade att erbjuda ett visst skydd för de deltagande individerna och är därmed viktiga att ha i åtanke under hela processen. Enligt *informationskravet* måste den person som bedriver undersökningen i fråga informera deltagarna om vad den går ut på och vad en vill åstadkomma med den. De medverkande ska även få klargjort vilken roll de spelar i undersökningen och vad som förväntas av dem, samt att deras roll är frivillig genom hela processen. Informationskravet uppfylls i denna uppsats genom den skriftliga information som presenteras både vid uppladdningen av enkäten i de olika facebookgrupperna och i början av själva enkäten. *Samtyckeskravet* innebär att de som medverkar i undersökningen måste lämna sitt samtycke för att delta i denna. När det kommer till enkäter är samtyckeskravet annorlunda från till exempel intervjuer. I detta fall behövs inget skriftligt godkännande utan en returnerad, ifylld, enkät ses som ett automatiskt godkännande. *Konfidentialitetskravet* innebär att de medverkande i studien kan försäkra sig om att deras personuppgifter inte sprids vidare till obehöriga. Då inga personliga uppgifter samlas in i samband med denna enkät är detta inte ett problem. Det sista kravet, *nyttjandekravet*, går ut på

²⁷ Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. (Hämtad 2017-05-18)

att uppgifter som samlas in genom undersökningen inte får spridas utanför det förbestämda syftet.

1.5.5 Reliabilitet och validitet

Reliabiliteten visar på hur tillförlitlig en studie är. Det förutsätts ofta att den genom detta ska kunna göras om med samma resultat, men detta är något Jan Trost motsätter sig.²⁸ Han menar att detta krav inte fungerar då det förutsätter att studien är statisk. Ämnet jag studerar är inte statistiskt då undervisningsmetoder ständigt förändras i takt med att skolan, med dess bestämmelser, och omgivningen gör det. Trost presenterar de fyra komponenterna i reliabilitet, vilka är kongruens, precision, objektivitet och konstans²⁹. *Kongruens* betonar att om en ska lyckas åstadkomma en nyanserad och utförlig analys måste en utforma frågor som täcker en mängd olika vinklar av det specifika ämnet. På detta sätt kan en uppmärksamma information och företeelser som annars inte skulle kunnat analysera. *Precision* menar på hur formuläret ska se ut för att på bästa sätt peka ut exakt vad som ska svaras på och hur en gör detta. En för krånglig utformning gör det svårare för respondenten att svara på bästa sätt. När en tolkar svar från olika respondenter på ett likvärdigt sätt använder en sig av *objektivitet*. Detta är en väldigt viktig punkt att hålla på då resultatet kan variera till stor grad beroende på hur en tolkar de svar och kommentarer en fått. En måste se på de olika respondenterna på ett likvärdigt sätt. *Konstans* innebär att det inte ska göra någon skillnad på utfallet ifall en respondent svarar till exempel idag eller imorgon, eller när hen är glad eller arg. Detta är dock något som är svårt att förutsätta och kunna styra i faktisk mening.

För att försäkra mig om att min enkät följer reliabiliteten, då närmare bestämt de två första komponenterna, har den fått genomgå flera omgångar revideringar innan den slutgiltiga versionen sedan lagts upp för respondenter att svara på. Detta försäkrar mig om att enkäten är förståelig och att de delar som tidigare varit oklara inte är med i slutversionen. Objektivitet är något som kan te sig självklart men ofta kan vara svårt att hålla på rent praktiskt. Att jag då gjort klart för mig själv vilka förutfattade meningar jag har, och sedan ha dessa i åtanke, när jag hanterar och sedan tolkar de resultat jag får av enkäten underlättar att kunna hålla sig objektiv. Validiteten på en uppsats mäter hur giltig den kan tyckas vara, bland annat genom att se om metoden jag valt är optimal för det jag vill mäta och för det jag vill åstadkomma.³⁰ Det är viktigt

²⁸ Trost, Jan och Hultåker, Oscar. *Enkätboken*, 61.

²⁹ Trost, Jan och Hultåker, Oscar. *Enkätboken*, 62.

³⁰ Trost, Jan och Hultåker, Oscar. *Enkätboken*, 62.

att den mäter det jag har för avsikt att mäta. Utformningen av mina enkätfrågor är därför viktig då dessa är grunden uppsatsen sedan kommer vila och byggas vidare på. Var enkätfråga har en direkt koppling till någon av frågeställningarna, vilket innebär att om enkäten bringar tillfredställande svar besvaras även frågeställningarna.

1.6 Disposition

Denna uppsats är uppdelad i fyra delar. I det introducerande kapitlet finns syfte och frågeställningar, vilka fokuserar på läromedel i religionsundervisningen och hur lärare prioriterar de abrahamitiska religionerna, som sedan följs av metod. Undersökningen är i denna uppsats genomförd genom en enkät. I början av denna finns ett antal kategoriserande frågor för att underlätta resultatanalysen, vilka följs av undersökande frågor som kan delas in i två delar; en del om lärares användning av material och en del om hur de väljer att lägga upp sina lektioner. Sist kommer sedan den tidigare forskningen. Efter detta kommer ett kapitel där resultatet presenteras och analyseras. Resultatet innehåller två olika delar; en som riktar in sig på läroböckernas betydelse i undervisningen och en som undersöker hur lärare ser på de abrahamitiska religionerna och vilken roll de får i undervisningen. Detta följs sedan av ett kapitel där jag diskuterar resultatet av min undersökning utifrån mitt syfte och mina frågeställningar, och där även en diskussion kring mitt metodval sker.

2. RESULTAT OCH ANALYS

2.1 Respondenter

Totalt sett har 36 personer svarat på min webbenkät.³¹ Då antalet svarande inte är ett tillräckligt stort antal för att kunna anses representera alla de gymnasielärare i religionskunskap som är aktiva i Sverige, är resultatet av denna undersökningen endast en fingervisning för hur gymnasielärare i religionskunskap kan tänkas arbeta med och kring religionsämnet i skolan. I enkäten fanns även en fråga om huruvida elever tycks se positivt eller negativt på religionsundervisningen i skolan och även en om hur lärare bär sig åt för att främja intresse för religion under lektioner. Den senare var menad att förse andra aktiva religionslärare eller lärarstudenter med idéer och inspiration på hur de kan utveckla sin undervisning. Dessa två frågor har dock inte följt med utvecklingen av uppsatsen och platsar därmed inte in och involvering av dem skulle endast skapa en splittrad uppsats, vilket har lett mig till att exkludera dem ur resultatet. Av de som påbörjade enkäten var svarsfrekvensen 100%. Alla frågor i enkäten har fyllts i av var och en av respondenterna, både de med fasta svarsalternativ och frisvarsrutorna, vilket har resulterat i en bredd på svaren. Bland respondenterna var kvinnor en klar majoritet med sina 80,6%, medan männen stod för 19,4% därmed angav ingen att de tillhör ett annat kön. Ålderskillnaden varierade mellan de som föddes 1952 till 1991, med andra ord ett åldersspann på 39 år, och respondenterna har varit aktiva lärare mellan 1 till 30 år, vilket försäkras om en stor variation på mängden erfarenhet inom yrket. Mycket i lärares tillvägagångssätt och deras synsätt på religionsundervisningen förändras och utvecklas allt eftersom en blir säker i sin roll som lärare. I denna uppsats utgör 27 av respondenterna religionslärare som arbetat inom skolan i fler än 3 år, medan de som arbetat i 3 år eller mindre är i klar minoritet med ett antal på 9 personer. Majoriteten av dem som utgör grunden för denna analys kan därmed räknas som erfarna inom yrket. Jag kommer nedan analysera resultatet i den ordning i vilken frågorna ställts i enkäten.³²

2.2 Läromedlens roll i undervisningen

När det kommer till frågan huruvida en bör använda sig av läroböcker skiljer sig respondenterna åt.³³ Majoriteten anser att de bör användas, medan andra menar att andra källor kan vara till lika stor, eller ännu större, hjälp. Dessa andra källor varierar mellan videos, artiklar, urkunder,

³¹ All data från enkäten har sparats av författaren och kan uppvisas vid behov.

³² Se bilaga 2.

³³ Se enkätfråga 1, 2 och 3.

skönlitteratur och egenproducerat material. Respondenterna på enkäten uppvisar både en variation på vilket material de föredrar att arbeta med såväl som varför och hur de väljer att arbeta och applicera materialet i klassrummet. Både arbetssätt som gör eleverna till en aktiv del i undervisningen presenteras såväl som sådana som gör läraren eller materialet till mittpunkten.

2.2.1 Vilket material används?

I undersökningen framgick det att 69,4% av lärarna använder sig av läroböcker på ett eller annat vis i undervisningen, alltså drygt två tredjedelar av respondenterna. Av dessa använder sig bland annat åtta personer av bokserien *Söka svar*³⁴, fem av *En människa, tusen världar*³⁵, tre av *En mosaik*³⁶, tre av *Religion 1*³⁷ och tre av *Under samma himmel*³⁸, dock med varierande roll då vissa av dem använder boken som ensamt material medan andra kompletterar den med andra böcker.^{39,40} Från fråga ett framkommer det att elva av de tjugosex respondenter som använder sig av läroböcker använder sin bok som ensam källa medan femton av dem använder sig av olika delar ur olika böcker. Fyra av de som angett att de använder sig av läroböcker som främsta källa påpekar att de även använder sig av aktuella artiklar och filmklipp för att variera och bredda kunskapen eleverna får.⁴¹ Tre av dem som angett att de i första hand använder sig av annat läromaterial inkorporerar till viss del även utdrag ur läroböcker i sin undervisning.⁴² Det är här de olika tillvägagångssätten möts för att dra fördel och komplettera varandra. Bland de lärare som svarade att de främst använder sig av annat än läroböcker, använder sig åtta av fjorton till stor del av egenproducerat material. Ingen av respondenterna specificerar närmare hur detta egenproducerade material uppstår eller tar form, eller vad de består av och vart innehållet har sitt ursprung, utan nämner det endast som 'egenproducerat material'. Dock så använder sig fyra av dessa åtta även av annat material för att komplettera sitt egenproducerade material. Ett annat populärt sätt att förmedla kunskap om de abrahamitiska religionerna islam, kristendom och islam ter sig vara genom att visa filmer, dokumentärer och andra sorters

³⁴ Mattson Flennegård, Malin och Eriksson, Leif. *Söka svar 1 och 2*. 4. Uppl. Stockholm: Liber AB, 2012.

³⁵ Tuvevesson, Robert. *En människa, tusen världar*. Malmö: Gleerups, 2015.

³⁶ Jansson, Olov, Karlsson, Linda och Hedin, Christer. *En mosaik*. Stockholm: Sanoma Utbildning, 2011.

³⁷ Göth, Lennart, Lycken, Katarina och Wirström, Veronica. *Religion 1*. Stockholm: Natur Kultur Läromedel, 2012.

³⁸ Björlin, Ola och Jämterud, Ulf. *Under samma himmel*. Stockholm: Sanoma Utbildning, 2011.

³⁹ Andra titlar som namngetts är *Lika och Unika och Religionskunskap 1* av Olof Franck, *Religion och sammanhang 1 och 2*, *Religion och andra livsåskådningar 1 och 2*, *Religion och sånt och Religion – att tro och veta* av Börje Ring, *Utkik 7-9 Religion* av Hans Olofsson och Rolf Uppström, *Prio 7*, *Prio 8* och *Prio 9* av Ole Högberg, Mats Sundqvist och David Isaksson, *Samma rötter: Abrahams barn i tre religioner* av Dorothea Rosenblad och Fanny Rosenblad och *Sol 4000 Religion och liv* av Leif Berg och Gunilla Rundblom.

⁴⁰ Se Material.

⁴¹ Respondent 1, 18, 23 och 26.

⁴² Respondent 9, 24, 36.

videoklipp. Detta använder sig åtta gymnasielärare av. Utöver detta är det sex lärare som finner att artiklar från tidningar och nyhetssajter på internet är en bra källa till djupare förståelse och tre stycken som regelbundet hämtar information från internetresurser så som Nationalencyklopedin⁴³ och So-rummet⁴⁴. Urkunder, skönlitteratur och aktuell forskning är andra källor som nämnts, såväl som användandet av studiebesök.

2.2.2 Hur resoneras det kring valet av material?

På frågan varför de som baserar sin undervisning på läroböcker valt just dessa källor svarar elva stycken att det är på grund av boken eller böckernas mångsidighet när det kommer till att representera de abrahamitiska religionerna. Att materialet är utförligt och på så sätt visar på en bredd och översiktlighet, samtidigt som det inte endast nuddar vid religionerna utan ger dem en bredare bild, tycks även det vara av stor vikt för lärarna. Nio av respondenterna har angett detta som en stor faktor i sitt val att lärobok. Hur lättförståelig läroboken är och hur pedagogiskt uppbyggd och formulerad den är menas vara betydelsefullt för åtta av lärarna. Samma antal uppger att läroboken de använder sig av och baserar undervisningen på styrts av vad skolan har som standardmaterial.⁴⁵ De gör en ansats att bygga lektionerna på det material skolan tillhandahållit. Det bör dock tilläggas att var och en av de lärare som uppgett att de använder sig av standardmaterialet på sin arbetsplats bedömer att detta besitter egenskaper så som mångsidighet och utförlighet. Fem lärare uppger även att det finns andra, ospecificerade, anledningar till sitt val av lärobok än de tillgängliga alternativen.

När det kommer till dem som valt att inte använda sig av läroböcker utan satsat på kunskap och information från andra källor, finns vissa likheter. Mångsidigheten dominerar även här som argument och beskrivs av tio respondenter som en viktig faktor till valet av material. En fördel med att inte använda en särskild lärobok är att en kan pussla och samla ihop olika delar av olika källor vilket kan göra det lättare att skapa en varierad bas till eleverna. Fem lärare svarar att lättförståeligheten är en viktig del av valet av material, och fyra personer anser att utförligheten är en stor fördel med att välja och vraka bland flera olika källor. Fyra lärare har även uppgett att det finns andra, onämnda, anledningar till att de valt att använda sig av sitt material. Ingen av de som huvudsakligen använder sig av annat än läroböcker gör detta för att det är

⁴³ Nationalencyklopedin <http://www.ne.se/>

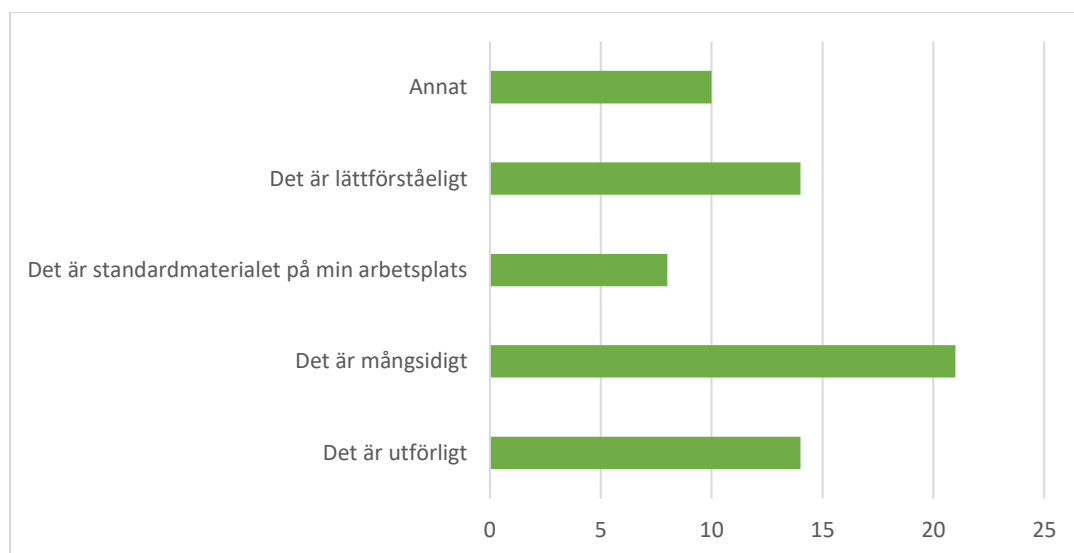
⁴⁴ So-rummet <http://www.so-rummet.se/>

⁴⁵ I denna uppsats anses standardmaterial vara de läromedel som skolan har att erbjuda för undervisning.

standardmaterialet på skolan där de jobbar. Av de åtta personer som använder sig av egenproducerat material anger en majoritet att det utgör ett utförligt alternativ med möjlighet till mångsidighet.⁴⁶ De påpekar även att det ger möjligheten att själv lägga svårighetsnivån.

2.2.3 Likheter

Som svar på varför de använder sig av sitt material framkommer en stor variation på orsakerna. Dock så verkar det som att även om de använder sig av olika material och läroböcker finns det ändå likheter i varför de väljer att använda just detta material och i hur de beslutar sig för att arbeta med det. Mångsidigheten på materialet förefaller i dessa fall vara en avgörande faktor för ifall det anses vara bra och därmed passande att användas i undervisningen. Sammanlagt har 21 av de 36 som svarat, både de som använder sig av läroböcker och de som inte gör det, angett att detta är en avgörande faktor i sitt val (se figur 1). 14 har svarat att utförligheten och lättförståeligheten på materialet är viktigt. Trots detta visar resultatet från undersökningen att majoriteten av lärarna anser att lättförståeligheten på en lärobok eller annat läromaterial till viss del kan bortprioriteras till fördel för att det är mångfacetterat och visar upp en vid bild av de abrahamitiska religionerna. De olika grupperna tenderar alltså ha samma synsätt och anledningar till hur och varför de väljer ut sitt material, även om de drar olika slutsatser om vilket material som på bästa sätt utför detta.

Figur 1. Svar på frågan 'Varför använder du dig av detta material?'. Antalet svar överstiger antalet deltagare då de haft möjlighet att svara på fler än ett alternativ.

⁴⁶ Respondent 6, 9, 15, 19, 24, 25, 26 och 29.

2.2.4 Vilka tillvägagångssätt används i undervisningen?

På frågan om hur lärarna använder och arbetar med sitt material framkom olika metoder och arbetssätt. Vanligt förekommande utlärningsmetoder så som föreläsningar, grupparbeten och diskussioner nämndes, tillsammans med sammanfattningar och genomgångar av respektive kapitel i boken eller artikel läst. Även högläsning utförd av eleverna nämns. Diskussionerna genomförs både baserat på det de läst och på aktuella frågor om religionen eller temat. En respondent betonar vikten av att som lärare inte släppa diskussionen fri då detta lätt kan leda till en okontrollerad miljö där stereotyper och fördomar tar fasta. Som en del i detta nämner dessutom två respondenter att de lägger tid på att arbeta källkritiskt. De studerar och analyserar olika bilder och rubriker i böcker och annat material och jämför information från olika källor för att se vilka likheter och skillnader det finns. En respondent nämner även att hen lägger tid i början av varje moment på att gå igenom begrepp för att ge en bra grund för förståelse inför framtida texter och klipp. Flera av lärarna nämner att om de använder läroböcker är det främst som en grund till kommande kunskap och lektioner, de används för att repetera tidigare inläringar eller för att ge elever ett studieunderlag inför examinationer. Möjligheten för elever som missat en lektion till att lätt kunna arbeta ifatt, såväl som att det ger undervisningen en viss struktur, gör att användandet av läroböcker prisas av en av respondenterna. I motsats till detta påpekar en respondent att det kan finnas en del svårigheter i att kombinera läroboksinläring med ett tematiskt arbetssätt. Hen anger detta som skäl till sitt producerande av eget material. Hen får på så sätt en möjlighet att lägga upp materialet i enighet med olika tema för att skapa en struktur, i motsats till att hoppa mellan de olika avsnitten i böckerna vilket kan leda till ett rörigt intryck. Utöver detta finns det även mindre vanligt använda och nytänkande sätt att arbeta på. En respondent anger att hen utgår från elevernas egna religionstillhörigheter i sin undervisning, på vilket sätt specificerades dock inte, och även studiebesök till olika samfund och universitet nämns som alternativa undervisningsmetoder. Två lärare nämner även att de använder sig av modellen 'Flipped classroom'⁴⁷ i sin undervisning som ett alternativ till traditionella undervisningsformer.

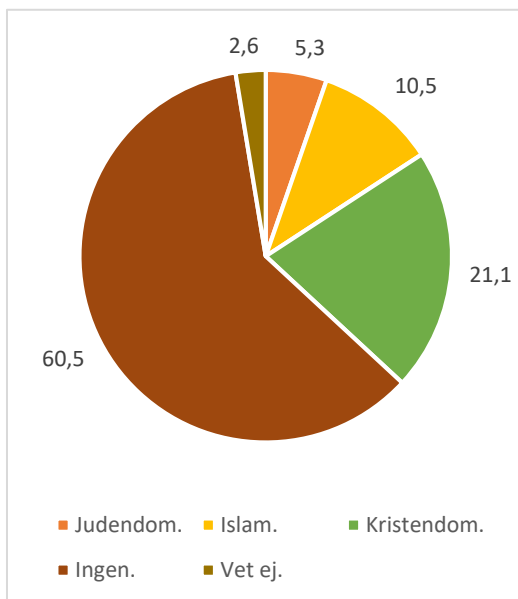
⁴⁷ 'Flipped classroom' kastar om den vanliga ordningen i vilken undervisningen vanligen sker. Här får eleverna på egen hand inför lektionen se på en kort video om ett visst ämne för att sedan på lektionstimmerna delta i diskussioner, övningar eller olika projekt.

2.3 Religionerna i undervisningen

Vilka olika roller får de olika abrahamitiska religionerna i undervisningen? Behandlas de likvärdiga och tas de i beaktning på samma vis?⁴⁸

2.3.1 Attityder gentemot prioriteringar av religioner

Prioriterar lärarna någon av religionerna över de andra två? Enligt de svar som kommit in genom enkäten så gör de det, åtminstone en del av dem. Även om 60,5% av respondenterna är noga med att inte ge någon av religionerna större utrymme menar 36,9% att det är nödvändigt

Figur 2. Vilken abrahamitisk religion prioriterar lärarna?

att prioritera, och de resterande 2.6% har svarat att de inte är medvetna om ifall de prioriterar någon religion över de andra (se figur 2). Majoriteten som utgörs av åtta personer prioriterar kristendomen, vilken efterföljs av islam som kryssades i av fyra personer. Minst prioritet får judendomen som endast två lärare väljer att fokusera på. Indelningen av hur dessa prioriteras belyses till viss del av svaren på hur mycket av undervisningstiden de lägger på respektive religion. Svaren kom i varierade former; veckor, klocktimmar, lektioner, procent eller i delar. Ett fåtal gav endast en rangordning att gå efter där allt mellan två veckor och två månader uppgavs som tidsåtgång per religion. Både att en tredjedel och en

femtedel av undervisningstiden läggs på var abrahamitisk religion har nämnts flertalet gånger, en tredjedel då menat att religionerna återkommer i exempelvis etiken. De respondenter som svarat i procent har visat på en del olika alternativ: en fördelning med 10% av läsåret per religion, två stycken med 20% per religion, en med 40% vardera på islam och kristendom men endast 20% på judendomen och två stycken som delar upp de abrahamitiska religionerna jämnt på 50% av läsåret. Några respondenter anger att de avsätter mellan fyra till sex klocktimmar per religion eller mellan fyra till sex lektionstimmar. En respondent anger att hen lägger fyra till sex lektioner på enbart kristendomen och sedan fyra till sex lektioner på islam och judendom gemensamt. I likhet med detta svarar en del andra att de rangordnar religionerna och fördelar undervisningstiden utefter denna. En annan respondent säger även att kristendomen får mest

⁴⁸ Se enkätfråga 3, 4, 5, 6 och 7.

utrymme och att islam och judendomen får dela lika på den tid som sedan blir över. De andra fördelningar som framkommit i undersökningen är följande; islam och kristendomen får samma utrymme där judendomen främst behandlas på grund av dess ursprung och dess inverkan på de andra⁴⁹, islam prioriteras först för att sen följas av kristendomen och till sist judendomen⁵⁰, undervisningen om islam och judendom får samma stora fokus medan kristendomen endast används som religion att jämföra med och reflektera igenom⁵¹. Sex lärare anger att de arbetar tematiskt och menar därför att det är svårt att fastställa hur mycket tid som går åt per religion, medan en anger att hen som en uppstart har en lektion gemensamt för de tre lektionerna för att sedan i följd ägna en lektion per religion och sedan tillägnar fyra lektioner till en uppgift om de tre religionerna.⁵² Det är alltså stor variation på hur mycket tid de olika lärarna väljer att lägga på respektive religion. Svaren på huruvida respondenterna prioriterar någon religion, och vilken detta då gäller, kopplas tydligt till de uppgifter som angetts om hur mycket tid lärarna spenderar på var enskild religion.

2.3.2 Skäl till prioriteringar

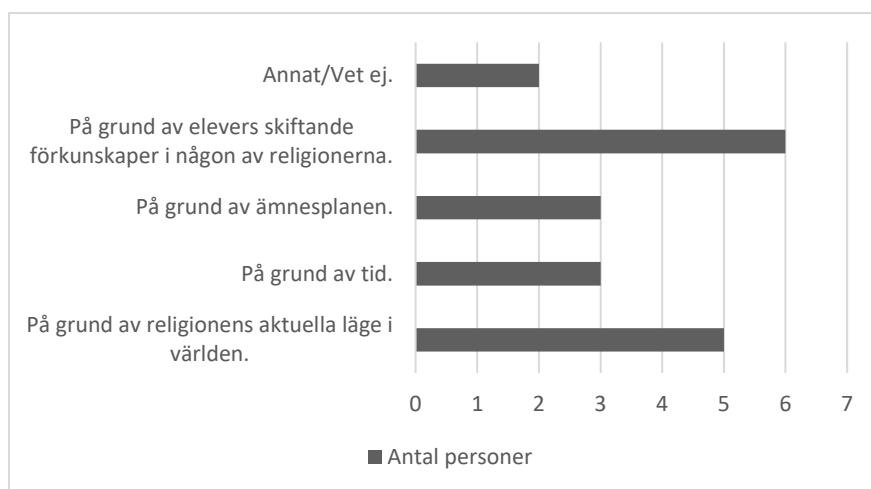
Vilka skäl kan finnas till att göra på detta vis och prioritera en religion över andra? När respondenterna som menade att någon religion bör prioriteras ställdes inför frågan svarade majoriteten, 42,9%, att det är på grund av elevers skiftande förkunskaper i någon av religionerna (se figur 3). 35,7% menar att de gör på detta vis på grund av religionens aktuella läge i världen och både ämnesplanen och tidstillgången har angetts av 21,4% vardera som anledningen till prioriteringen. Alla respondenter enas dock om att det är av största vikt att trots denna uppdelning ge en mångfacetterad och i så stor mån rättvis bild av var religion. Detta innebär både att läraren måste vara noga med vilket material hen presenterar inför klassen och hur hen hanterar frågor, men även att läraren måste ge eleverna verktygen för att kunna hitta egen, bra information. Genom att de lär eleverna vikten av källkritik, vilket 35 av 36 lärare är noga med, möjliggörs detta.

⁴⁹ Respondent 9.

⁵⁰ Respondent 8.

⁵¹ Respondent 23.

⁵² Respondent 34.

Figur 3. Anledningar respondenterna anger till att prioritera någon religion över en annan.

2.4 Analys

Ramfaktorer som tagits upp som påverkande kan delas in i de ramar som kommer utifrån skolan och de ramar som finns inom den aktuella skolan. Läroplaner och det tillhörande svängrum lärare har samt samhället är sådana som kan ses komma utifrån och inte bestäms inom den specifika skolan eller kommunen. Vilket material som finns tillgängligt på skolan och vilket övrigt material lärare kan få tillgång till, tid och gruppsammansättning är några ramar som bestäms inom kommunen eller skolan.

2.4.1 Lärarens val

Skolan är en plats som inte endast förmedlar kunskap, utan bidrar även till att forma eleverna och utveckla deras sätt att tänka och vara. Som en del i detta måste skolan och lärarna arbeta för att främja förståelse och kunskap, här i ligger religionslärares uppgift att öppna upp för insikter om olika livsåskådningar och sätt att uttrycka dessa.⁵³ Dessa är en viktig del av ett fungerande, empatiskt samhälle och det är dessa värderingar som betonas i strävan att minska fördomar. Detta kan vara en förklaring till att lärare är så mån om att söka sig till mångfacetterad och utförlig kunskap (se figur 1). Att materialet ska vara enkelt att läsa och ta in blir en del i detta då det är nödvändigt för alla elever att förstå det och få möjlighet att formas och växa med det. Den kunskap som eleverna ska ta del av dikteras bland annat av läroplaner. Detta är en ramfaktor som påverkar till mycket stor del då de olika bestämmelser och kriterier som finns däri är nödvändiga att följa och ingår i en lärares uppdrag. Hur dessa kriterier uppfylls är dock upp till den enskilde läraren, vilket demonstrerar dennes egna svängrum där hen själv får göra

⁵³ Skolverket <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/subject.htm?tos=gy&subjectCode=rel> (Hämtad 2017-08-13)

val kring disponering av tid och innehåll i undervisningen. Detta har tydligt visats i denna uppsats när det gäller tidsåtgång till de olika religionerna, metoder de väljer att undervisa genom och det material som används. När det kommer till vilka metoder en lärare använder sig av involveras en mängd ramfaktorer, och en del skapas inom valet av tillvägagångssätt. Ett sådant är grupsammansättningar. En sådan kan vara både den aktuella klassen, vilket påverkar utformningen av undervisningen och de metoder som används, men det kan även vara grupper inom en klass, vilken kan vara en konsekvens av en metod. När det kommer till det senare är vanliga varianter grupparbeten och diskussioner, vilka båda påverkas av klassrumsklimat och de enskilda eleverna. Hur väl grupperna interagerar och samarbetar, och hur de olika förkunskaperna inom gruppen passar ihop, kommer påverka hur processens gång och resultatet ter sig. Detta svängrum som tidigare nämnts belyses bland annat en del av lärarna i denna uppsats har valt att framhäva kristendomen på grund av dennes särställning i det centrala innehållet i Religionskunskap 1. En ramfaktor lärare har är ett tämligen fritt utrymme att välja vilket material som ska användas och hur undervisningen ska se ut. De former i vilken kunskapen förmedlas är fria att väljas av de enskilda lärarna så länge målen uppfylls.⁵⁴ Att påstå att något tillvägagångssätt är bättre för eleverna än andra är därför svårt. En lärare måste även ta hänsyn till är vilket material som finns tillgängligt på skolan och vilket övrigt material de som lärare kan få tillgång till. Att fler använder sig av läroböcker kan bero på att det finns tillfredställande, varierad och mångfacetterad litteratur att tillgå och att lärare då inte behöver lägga ner det extra arbetet egenproducerat material innebär. Det kan dock även bero på att läroböcker är den klassiska källan och att lärare inte ser någon anledning till att ändra på detta då läroböcker som material funkar än så länge. I det senare fallet blir då ramarna mindre då det inte finns lika mycket information att tillgå och använda sig utav och detta alternativ gäller troligtvis för de mindre erfarna religionslärarna, då endast två av de åtta som producerar eget undervisningsmaterial har jobbat som lärare i tre år eller mindre. Att producera sitt egna material innan en växt in i rollen som lärare kan te sig för ambitiöst och vara svårt då en måste göra ett urval som kommer påverka undervisningen. Detta alternativ, och att använda sig av annat material utanför läroboken, gör dock det friare inom ramarna då en inte styrs av vad som finns på arbetsplatsen utan nyttjar då till exempel internet, tidningar och sådant som studiebesök och gästföreläsare. Färre än två tredjedelar av respondenterna föredrar att använda sig av befintliga läroböcker snarare än att på egen hand söka efter eller utforma det material som ska användas. Som tidigare sett anser de att de böcker som finns är pedagogiskt utformade och

⁵⁴ Skolverket https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.2346681/ForberedelseNCSutbildning.pdf (Hämtad 2017-08-13)

lämpar sig bra för den undervisning de genomför. Att materialet som används reflekterar och lämpar sig med den undervisningsform de använder och det de vill förmedla är viktigt. Utan detta blir det en rörig, oorganiserad kunskapsförmedling vilket kan försvåra elevernas intag av kunskap. Ifall en tillfredställande förening mellan material och lektionsutformning är svår att finna är egenproducerat material då ett bra alternativ. En kan då använda sig av olika delar i läroböcker och andra källor och sätta samman dessa på ett sätt som reflekterar, förmedlar och stärker undervisningen på ett optimalt sätt.

2.4.2 Att prioritera eller att inte prioritera

De flesta av respondenterna svarade att de inte ger någon av de abrahamitiska religionerna större utrymme i undervisningen än andra (se figur 2). De anser att en oavsett elevs tidigare förkunskaper, de rådande synerna på religionerna och hur fokus i läroplaner ser ut ska alla tre religioner få samma tid och utrymme i undervisningen och att en jämbördig undervisning ska förmedlas till eleverna. En dryg tredjedel anser dock att det rätta är att fokusera undervisningen mer på en specifik religion och på så sätt bana väg för djupare förståelse för denna religion. Då kursen Religionskunskap 1 endast består av 50 poäng, blir det stramt med tid för att hinna med allt som ingår i kursen. Detta har visat sig vara en ramfaktor av stor betydelse för lärarna som deltagit i denna undersökning och vissa har i enighet med denna ramfaktor valt att fokusera på en specifik religion de av olika anledningar anser behöver mer fokus. Dessa anledningar kan var till exempel aktuell ställning i samhället eller formuleringar i läroplanen. Då tiden att ge de andra religionerna samma utrymme inte finns påverkas de då av detta. När en ser till vilka religioner som då får detta utökade utrymme kan en se att kristendomen är den som i huvudsak erhåller detta då mer än hälften av de respondenter som prioriterar någon religion fokuserar på denna. Om en utgår från läroplanen är detta inte något förvånansvärt i och med det som tidigare nämndes i kapitlet om den tidigare forskningen om att kristendomen åtnjuter en mer uttalad plats inom läroplanen i religionskunskap i gymnasiet än vad de andra världsreligionerna, och därmed de andra abrahamitiska religionerna, gör. För att understryka detta visar resultatet av enkäten att majoriteten av dem som fokuserar på kristendomen hänvisar till läroplanen som anledning till detta. En del utvecklar sitt resonemang och förklarar att de känner att de har för lite tid för att ge samma utrymme till alla tre religioner vilket leder till att de då riktar in sig på kristendomen på grund av det ovan nämnda skälet. Kristendomens till synes högre status i läroplanen i religionskunskap har givna skäl den spelat stor roll i Sveriges historia och för

landets utveckling.⁵⁵ På andra plats kommer islam då lite mindre än en tredjedel av de som prioriterar någon religion fokuserar på denna. Alla respondenter som uppgett detta anger att skälet till det är skiftande förkunskaper inom ämnet i kombination med det aktuella läge den har i världen. Om en ser till det aktuella läget och hur klimatet kring islam som religion och de muslimer som utövar denna kan detta enkelt förklaras. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har hatbrott kopplade till islamofobi ökat för vart år sedan 2009.⁵⁶ Det som pågår i omvärlden och visas i olika medier påverkar ungdomar när det kommer till synen de har på olika religioner och omgivningens åsikter och tankar färgar av sig, och uppfattningar bildas ur detta. En ökad förståelse och kunskap kring religionen kan därför vara nödvändig. Detta kan vara svårt att kontrollera vilket innebär att religionslärare kan tvingas ta stort ansvar för att förse eleverna med bra information i undervisningen, men även för att ge dem verktygen att själva kunna problematisera och kritisera den information de i vardagen kommer i kontakt med genom till exempel sociala medier. Att överbygga dessa skiftande förkunskaper och dess aktuella läge i världen kommer sig ur samma anledning. Den otillräckliga förståelsen om islam eldar på det dåliga läge den har i världen och i Sverige, och att genom att ta ställning och arbeta med detta kan en då förebygga vidare missförstånd. Endast två av de fjorton respondenter som prioriterar någon religion prioriterar judendomen. Anledningen till detta kan vara att den inte är lika omtvistad i svensk media och att den inte är lika framträdande i Sverige som till exempel den djupt rotade kristendomen eller som islam har genom medias uppmärksamhet. Den anledning som framkommit för de två lärare som fokuserar på judendom är de skiftande förkunskaperna, vilket kan komma sig av det ovan nämnda om bristfällig exponering för religionen. Utifrån enkätsvaren förefaller det vara så att judendomen vanligen förklaras som ursprunget till de mer prioriterade religionerna kristendom och islam. Statusen som en egen, viktig och levande religion tappas till viss grad bort.

2.4.3 Varför det egenproducerade materialet?

Endast två av de respondenter som använder sig av egenproducerat material prioriterar en specifik religion. De som väljer att ta fram sitt eget material tycks inte agera utifrån nödvändighet utan har andra skäl. De två som använder sig av egenproducerat material och prioriterar någon av religionerna fokuserar båda på islam. De menar att detta försäkrar

⁵⁵ Skolverket <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/subject.htm?tos=gy&subjectCode=rel> (Hämtad 2017-08-13)

⁵⁶ Brottsförebyggande rådet. Hate crime. BRÅ. 2015. <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/hate-crime.html> (Hämtad 2017-08-12)

mångsidighet och utförlighet. Egenproducerat förefaller dock inte vara en nödvändighet för detta då en av de som prioriterar islam istället använder sig av en lärobok och anser att den erbjuder båda dessa egenskaper. En annan arbetar utifrån olika artiklar, videoklipp och urkunder och menar att även dessa garanterar mångsidighet och utförlighet. Alla respondenter som prioriterar kristendom eller islam använder sig av läroböcker, vilket tyder på att materialet till dessa är fullt tillräckliga.

3. DISKUSSION

3.1 Beträffande materialet

Den första frågeställningen fokuserade på hur lärare använder sig av sitt utvalda läromaterial i undervisningen. För att närma mig denna fråga inledde jag med frågan om vilket material de använder sig av och vad som gjort att de valt detta material. Beträffande det senare nämns främst mångsidighet som anledning, vilket antyder att religionslärarna är måna om att främja en viss acceptans och förståelse genom att visa på en bredd och variation på var religion. Detta är inget märkvärdigt då det är helt i enighet med skolans uppdrag och värdegrund. Skolan är inte endast en plats för inläring av kunskap, utan även en social miljö. De normer och sätt en tar till sig där tar en med sig senare i livet, vilket gör lärarens roll som förmedlare av detta så viktig och det blir därför väsentligt att hen agerar utifrån detta. När en kollar på vad som enligt respondenterna anses mindre viktigt ser en att det inte väger tungt att använda sig utav standardmaterialet på deras respektive arbetsplats. Detta kan ha sin grund i att det är en del som valt att använda sig av egenproducerat material, vilket inte utgör en del av standardmaterialet, och detta är då eventuellt inte representativt för en större mängd lärare. Det kan även bero på att lärare granskar och problematiserar sitt material och väljer något annat än det som är standardmaterialet när detta inte passar deras undervisningsplan. Användandet av egenproducerade materialet i sig är mycket intressant. Att så många formger sitt eget material utefter sin undervisning och inte gör tvärtom, och söker reda på det lämpligaste tillgängliga materialet och sedan formar undervisningen efter det, var inget jag väntat mig.

När det kommer till de metoder lärarna använder sig av är det en blandning av lärarledda och elevcentrerade moment. Somliga lärare prefererar att i överlag styra genom till exempel föreläsningar medan andra använder sig av metoder så som högläsning, diskussioner, sammanfattningar och analyser utförda av eleverna. Den senare kategorin gör elevernas deltagande mer synligt och de har större möjlighet att aktivt styra undervisningen medan metoder så som föreläsningar och instuderingsfrågor vanligtvis ger eleverna en passivare roll. Min intention med denna frågeställning var att upptäcka något mönster eller något tema med hur lärare använder sig av material. Jag fann dock inget sådant. Detta kan tänkas bero på att de svar enkäten genererade inte visar på endast två grupper; ett där lärare använder läroböcker och ett där de använder sig av annat tillgängligt material, utan majoriteten väljer att blanda dessa två alternativ. Då de som angett att de använder sig av annat material än läroböcker fördelat sig i de som skapar sitt eget material och de som använder annat redan tillgängligt material, vilket

även här varierar mellan olika källor, delar sig denna punkt i en mängd kategorier. Endast ett fåtal av de som använder sig av läroböcker väljer dessutom att basera undervisningen på endast en bok, utan majoriteten förenar olika kapitel ur olika böcker. Utöver detta blandar även ett fåtal att använda läroböcker och att använda annat material. Detta leder till att paralleller till tillvägagångssätten blir svåra att dra då det inte finns några självfallna kategorier att utgå från. Detta till trots genererade enkäten likväl ett tillfredsställande svar på min första frågeställning, vilken därför kan anses ha besvarats.

3.2 Beträffande religionsprioriteringar

Den andra frågeställningen begrundar hur lärare ser på att prioritera någon av religionerna över de andra i undervisningen. Då en tredjedel anger att de riktar in sig mer på en religion än andra framkommer det att detta inte är något som anses vara fel, utan snarare något en del anser vara nödvändigt av olika orsaker. Dessa orsaker handlade i de flesta fall om elevernas skiftande förkunskaper i någon religion. Detta är ett självklart skäl då lärare är menade att undervisa om religionerna och det kan vara svårt för elever att ta till sig ny information om de inte fullt greppat grunderna. Den anledning som kommer näst är religionens aktuella läge i världen och även detta kan anses vara ett viktigt skäl till att fokusera på en religion i synnerhet. Om en utgår från dessa två faktorer kan det anses besynnerligt att kristendomen åtnjuter denna klara favorisering. Kristendomens särställning i läroplanen ger den en naturlig plats högst i prioriteringsordningen men att en del respondenter har angett elevers förkunskaper i religionen och det aktuella läge den har i världen, och inte läroplanen, som skäl till att fokusera på kristendomen kan te sig underligt. Ett skäligare val av religion när det kommer till dessa två faktorer hade varit om en då betonade judendomen eller islam då dessa ofta inte är lika inbäddade i samhället som kristendomen är. Inte heller är kristendomen omtalat på samma sätt som till exempel islam. En del kritik riktas onekligen mot kristendomen men negativiteten ger inte samma konsekvenser för kristna så som den ger muslimer, eller i vissa delar judar. Somliga av lärarna som prioriterar kristendomen anger att de gör detta på grund av tidsbrist. Detta är förklarligt. Det kan vara svårt att hinna med allt religionsundervisningen ska omfatta och att genomföra undervisningen på ett objektivt sätt samtidigt som det ska bidra till mångfald kan vara svårt, särskilt när detta ska göras utförligt. Tiden kan vara knapp vilket leder till att information utesluts och en helhetlig rättvis bild inte ges av en viss religion. De respondenter som uppger att de inte lägger större fokus på någon enskild abrahamitisk religion utgör dock en majoritet. Då detta kan uppfattas som det rättvisa alternativet är det inte ett oväntat resultat. Då lärarna inte haft möjlighet att

utveckla varför de valt att inte rikta fördjupa sig mer i någon religion, eller varför de har gjort det, kan det dock inte fastställas varför det ser ut på detta vis. Den andra frågeställningen kan ses som besvarad då det utifrån resultatet av denna enkät kan antas att lärare inte ser det som något fördelaktigt att prioritera någon religion, även om detta inte går att fastslå om en tar storleken på denna undersökning i beaktande. Då båda frågeställningarna besvarats och diskuterats kan en dra slutsatsen att syftet med denna uppsats därför är uppfyllt.

3.3 Beträffande ramfaktorer

Att som lärare behöva förhålla sig till ramfaktorer är i sig inte något negativt eller positivt. De flesta ramar förser oss med fördelaktiga saker även om de stundtals kanske kan verka hämmande. Till exempel så är det onekligen något positivt att genom läroplaner ha en guide då ett allt för stort svängrum skulle resultera i mycket ojämna kunskaper bland elever och svårigheter för lärare att sortera och planera innehållet i kurserna. Tillgängligt material är något som både kan te sig bra och dåligt beroende på vilket material det är. Är det uttömmande, mångsidigt och passar in i den tänkta undervisningen eller är det bristfälligt och något läraren måste komplettera och arbeta extra med? Även lättlästhets och andra liknande faktorer är viktiga. Ett pedagogiskt och ämnesmässigt bra material har i denna undersökning visat sig vara eftersträvarsvärt av lärare. Tid kan vara negativt då det som visat i denna uppsats lätt kan komma att vara för lite av det i kursen för att hinna med allt läroplanen dikterar ska vara med och läras ut. En bra och väldisponerad tids- och momentplanering är något som krävs i Religionskunskap 1 samt att veta vilken sorts undervisning som är fördelaktig för var elevgrupp. Gruppsammansättningar är något en alltid måste ha i åtanke och anpassa sig efter. Detta kan vara lättare eller svårare beroende på de individuella eleverna och vilka andra ramfaktorer som finns på skolan. Så som nämnts i teori-avsnittet gör ramfaktorteorin inget anspråk på att kunna förutspå hur utfallet av en viss undervisning med vissa specifika ramfaktorer kommer bli. Detta kan ses som en förklaring till hur olika lärare i denna undersökning har haft olika ramfaktorer och genomfört olik undervisning för att uppnå ett och samma mål. Om en ser på det ur ett ramfaktorperspektiv kan en inte på förhand veta hur utfallet blir vilket naturligt leder till att olika lärare agerar på olika sätt med samma slutmål i sikte.

3.4 Att reflektera över

Resultatet av denna uppsats har gett upphov till förslag på olika metoder lärare kan använda sig av i undervisningen. Detta kan erbjuda en möjlighet för lärare att reflektera över hur en tänker

kring de metoder en använder; vilka skäl finns det för att använda dessa och varför är de optimala för den undervisning en bedriver? I samband med detta kan även det material som används ses över, och detta kan i sin tur föra med sig ett tillfälle att fundera över tänkbarheten i att skapa egenproducerat material. Skulle detta kunna passa lärarens behov bättre? De olika skäl till att prioritera någon religion som belysts tillsammans med olika anledningar till detta kan ge lärare en chans att fundera över hur de själv ordnar sin undervisning till fördel för olika religioner och varför de gör på just det sättet. Detta kan vara viktigt att reflektera över då det förmedlar en bild av religionerna till eleverna och bidrar till deras uppfattningar om dem. För lärarstudenter kan allt detta vara något att tänka på innan en planerar sin undervisning för första gången då det kan vara viktigt att medvetandegöra och synliggöra sina egna uppfattningar och åsikter om vad undervisningen ska byggas upp av samt hur den ska vara ordnad. Även för aktiva lärare kan detta vara något att reflektera över ifall en inte gjort detta tidigare.

SAMMANFATTNING

Denna uppsats strävar med hjälp av en webbenkät reda ut hur religionslärare på gymnasienivå resonerar kring val av läromedel i undervisningen; vilken position läroböcker och andra läromedel förefaller ha och hur detta gestaltar sig. Den undersöker även hur lärare prioriterar de olika abrahamitiska religionerna i undervisningen och vilken roll de får genom detta.

Den första delen visar på hur majoriteten av respondenterna använder sig av läroböcker i sin undervisning, där de sedan delas upp i de som använder en enda bok som enskild källa och de som blandar delar ur olika böcker. Den minoritet som använder sig av annat läromaterial delas upp i de som främst arbetar med videoklipp, artiklar och liknande och de som producerar eget material. Olika skäl till valet av material räknas upp, där mångsidighet, utförlighet och lättförståelighet anges som de huvudsakliga anledningarna. Både arbetsmetoder som tillåter elever att vara aktiva i undervisningen eller som gör dem passiva nämns. Den andra delen redogör för hur huvudparten av lärarna som deltagit i studien inte prioriterar någon abrahamitisk religion över någon annan medan en tredjedel dock väljer att göra det. Skäl så som bland annat religionens aktuella läge i världen, skiftande förkunskaper och tid räknas upp till varför en prioriterar antingen islam, judendom eller kristendom i undervisningen. En diskussion förs även över hur lärare eller lärarstudenter kan använda sig av och tänka kring det resultat som kommit sig ur uppsatsen. Att lärare måste ha i åtanke att prioriteringsordningen av religioner i undervisningen måste kunna styrkas, såväl som vikten av att reflektera över sitt material och de tillvägagångsätt en använder sig av, belyses.

Referenser

Tryckta källor

- Ammert, Niklas (red.). *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB, 2011.
- Berg, Leif och Rundblom, Gunilla. *Sol 4000 Religion och liv*. Stockholm: Natur Kultur Läromedel, 2013.
- Björlin, Ola och Jämterud, Ulf. *Under samma himmel*. Stockholm: Sanoma Utbildning, 2011.
- Englund, Boel. Vad gör läroböcker? I *Att spegla världen – Läromedelsstudier i teori och praktik*, Niklas Ammert (red.), 279-294. Lund: Studentlitteratur AB, 2011.
- Fahlbeck, Reinhold. Att undervisa i religionskunskap och mänskliga rättigheter – den rättsliga situationen. I *Att undervisa i religionskunskap – en ämnesdidaktisk introduktion*, Björn Falkevall (red.), 55-77. Stockholm: Liber AB, 2013.
- Falkevall, Björn (red.). *Att undervisa i religionskunskap – en ämnesdidaktisk introduktion*. Stockholm: Liber AB, 2013.
- Franck, Olof. *Lika och Unika*. Lund: Studentlitteratur AB, 2011.
- Franck, Olof. *Religionskunskap 1*. Studentlitteratur AB, 2014.
- Göth, Lennart, Lycken, Katarina och Wirström, Veronica. *Religion 1*. Stockholm: Natur Kultur Läromedel, 2012.
- Högberg, Ole och Sundqvist, Mats. *Prio 7*. Stockholm: Sanoma Utbildning, 2012.
- Högberg, Ole, Sundqvist, Mats och Isaksson, David. *Prio 8*. Stockholm: Sanoma Utbildning, 2012.
- Högberg, Ole, Sundqvist, Mats och Isaksson, David. *Prio 9*. Stockholm: Sanoma Utbildning, 2014.
- Jansson, Olov, Karlsson, Linda och Hedin, Christer. *En mosaik*. Stockholm: Sanoma Utbildning, 2011.
- Karlsson, Klas-Göran. Läroboken och makten – ett nära förhållande. I *Att spegla världen – Läromedelsstudier i teori och praktik*, Niklas Ammert (red.), 43-62. Lund: Studentlitteratur AB, 2011.

Lindblad, Sverker, Linde, Göran och Naeslund, Lars. Ramfaktorteori och praktiskt förnuft. *Pedagogisk forskning i Sverige*. vol. 4 no. 1 (1999): 93-109.

Lindh, Lena och Söderberg, Boel. Lärotextens makt och magi. I *Att spegla världen – Läromedelsstudier i teori och praktik*, Niklas Ammert (red.), 193-218. Lund: Studentlitteratur AB, 2011.

Löfstedt, Malin (red.). *Religionsdidaktik – mångfald, livsfrågor och etik i skolan*. Lund: Studentlitteratur AB, 2011

Mattson Flennegård, Malin och Eriksson, Leif. *Söka svar 1 och 2*. 4. Uppl. Stockholm: Liber AB, 2012.

Olofsson, Hans och Uppström, Rolf. *Utkik 7-9 Religion*. Gleerups Utbildning AB, 2014.

Ring, Börje. *Religion – att tro och veta*. Stockholm: Liber AB, 2006.

Ring, Börje. *Religion och andra livsåskådningar 1 och 2*. Stockholm: Liber AB, 2015.

Ring, Börje. *Religion och sammanhang 1 och 2*. 4. uppl. Stockholm: Liber AB, 2013.

Ring, Börje. *Religion och sånt*. 3. uppl. Stockholm: Liber AB, 2009.

Rosenblad, Dorothea och Rosenbland, Fanny. *Samma rötter: Abrahams barn i tre religioner*. Djursholm: Fondi Förlag, 2016.

Trost, Jan och Hultåker, Oscar. *Enkätboken*. 5. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2016, 75.

Tuvelsson, Robert. *En människa, tusen världar*. Malmö: Gleerups Utbildning AB, 2015.

Wickström, Johan. Didaktisk textkompetens. I *Religionsdidaktik – mångfald, livsfrågor och etik i skolan*, Malin Löfstedt (red.), 157-175. Lund: Studentlitteratur AB, 2011.

Åkerbäck, Peter. Hur? I *Att undervisa i religionskunskap – en ämnesdidaktisk introduktion*, Björn Falkevall (red.), 128-161. Stockholm: Liber AB, 2013.

Elektroniska källor

Amanda Nilsson. Lärare i religionskunskap högstadium/gymnasium. Facebook.com. 2017.
<https://www.facebook.com/groups/192188817633413/> (Hämtad 2017-07-08)

Amanda Nilsson. Religionslärare. Facebook.com. 2017.
<https://www.facebook.com/groups/788651674525382/> (Hämtad 2017-07-08)

Amanda Nilsson. Religionsvetenskap. Facebook.com. 2017.
<https://www.facebook.com/groups/234841900251364/> (Hämtad 2017-07-08)

Amanda Nilsson. Lektion.se. 2017. <http://www.lektion.se/forum/forum.php?fId=5> (Hämtad 2017-07-08)

Brottsförebyggande rådet. Hate crime. BRÅ. 2015. <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/hate-crime.html> (Hämtad 2017-08-12)

Google Formulär. 2017. <https://goo.gl/forms/vfxXeKCExtnHovHf2> (Hämtad 2017-07-05)

Nationalencyklopedin <http://www.ne.se/>

Skolverket. Ämne – Religionskunskap. 2011. <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/subject.htm?tos=gy&subjectCode=rel> (Hämtad 2017-04-18)

So-rummet <http://www.so-rummet.se/>

Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. (Hämtad 2017-05-18)

Figurförteckning

Figur 1. Svar på frågan 'Varför använder du dig av detta material?'. Antalet svar överstiger antalet deltagare då de haft möjlighet att svara på fler än ett alternativ.

Figur 2. Vilken abrahamitisk religion prioriterar lärarna?

Figur 3. Anledningar respondenterna anger till att prioritera någon religion över en annan.

Bilagor

Bilaga 1. Följebrev

Hej, jag heter Amanda och håller på att utbilda mig till religionslärare. Just nu skriver jag min kandidatuppsats om hur religionslärare väljer att arbeta med de abrahamitiska religionerna i undervisningen, och om vikten i valet av material.

Jag skulle därför uppskatta ifall du skulle kunna ta dig tiden att svara på ett par frågor. Du är självklart anonym i enkäten och datan som samlas in kommer endast användas till studiens syfte.

(Min uppsats avgränsar sig till islam, judendom och kristendom och den undervisning som sker på gymnasiet.)

Tack på förhand!

Amanda Nilsson

Länk: <https://goo.gl/forms/vfxXeKCExtnHovHf2>

Bilaga 2. Enkätfrågor

Vilket kön anser du dig tillhöra?

- Kvinna.
- Man.
- Annat.

Vilket år är du född? (ÅÅÅÅ)

Hur länge har du arbetat som religionslärare? (... år)

1. Använder du dig av läroböcker i undervisningen?

- Ja.
- Nej.

1.1. Om du svarade ”Ja” på föregående fråga: Vilken/vilka böcker använder du dig av?

1.2. Om du svarade ”Nej”: Vilket material använder du istället?

2. Varför använder du detta material? (möjlighet till att kryssa i flera alternativ finns)

- Det är utförligt.
- Det är mångsidigt.
- Det är standardmaterialet på min arbetsplats.
- Det är lättförståeligt.
- Annat.

3. Ge 3 exempel på hur du föredrar att arbeta med materialet.

4. Hur mycket av undervisningstiden lägger du på ett ungefär på respektive religion (islam, kristendom, judendom)?

5. Prioriterar du någon religion över andra?

- Ja, judendom.
- Ja, kristendom.
- Ja, Islam.
- Nej.
- Vet ej.

5.1. Om ja, varför? (möjlighet till att kryssa i flera alternativ finns)

- På grund av religionens aktuella läge i världen.
- På grund av tid.
- På grund av ämnesplanen.
- På grund av elevers skiftande förkunskaper i någon av religionerna.
- Annat/Vet ej.

6. Är du mån om att visa upp en mångfacetterad bild av religionerna (islam, judendom, kristendom)?

- Ja.
- Nej.

7. Betonar källkritik i undervisningen?

- Ja.
- Nej.

8. Anser du att dina elever har en positiv eller negativ inställning till religionsundervisning?

- Positiv.
- Negativ.

9. Arbetar du på något speciellt sätt för att främja dina elevers intresse för religion?
